

A játékhoz való jog

Gyórfi Dániel
Kovács Laura

Konzulens: Dr. Alföldi György, Kurucz Olívia

Tartalomjegyzék

A gyermekbarát városfejlesztés és a gyermekek bevonásának jelentősége	4
A placemaking fogalma és a magyarországi kontextus	9
Fő szempontok a gyermekbarát tértervezés kapcsán	11
Kori és nemi sajátosságok megértése	
A szülők és kísérők szempontjai	
Különböző társadalmi háttérű gyermekek bevonása	
A gyermekek bevonásának 8 pontja	
A facilitátorok és szakemberek szükséges kompetenciái	
Milyen beavatkozási lehetőségek léteznek a gyermekbarát város kialakítása érdekében?	16
Az utcasarkok	18
Választott helyszín: Népszínház és Kiss József utca kereszteződése	20
Módszertan	22
1. A VIII. kerületi gyermekek - A Kesztyűgyár szociális munkásainak tapasztalatai	24
2. A terület gyermekeket érintő tulajdonságainak vizsgálata	26
Közlekedés	
Gyermekeket érintő intézmények	
Gyermekeket érintő civil szervezetek székhelyei	
3. Alsós gyermekek feltételezhető jellemző útvonalai a városban	32
A legfrekvenciáltabb utcaszakaszok meghatározása	
Potenciális fejlesztési pontok a feltérképezett szakaszok mentén	
A Népszínház utca és a Kiss József utca kereszteződésének jelenlegi helyzete	42

A gyermekbarát városfejlesztés és a gyermekek bevonásának jelentősége

Egy társadalom életének egyik legfontosabb résztvevői a gyerekek. Ők fogják a jövő felelősséggel rendelkező polgárait alkotni, így a városok jövője szempontjából nagyon fontos kérdés, hogy milyen normákkal találkozunk a felnövésük közben.

Ennek ellenére jelenleg úgy tűnik, hogy csupán a társadalom egy sérülékeny csoportjaként gondolkodunk róluk, nem pedig úgy, mint akiknek vannak jogaik. Pedig, ha azt szeretnénk, hogy olyan felnőttek váljanak belőlük, akik érzékenyek az őket körülvevő környezetre, társadalomra, és hajlandók is legyenek tenni értük, ahhoz már ebben a korban is biztosítani kell számukra az őket megillető jogokat.¹

Bár ebbe sokszor nem gondolunk bele, de a gyermekek egyik legalapvetőbb joga a játékhoz való lehetőség.² A gyermekek felnőtté válásának elengedhetetlen kulcsa a játék. A játék azonban nem olyan, mint a felnőtt struktúrált időtöltések - nem elsősorban játékszerekre és játszóterekre van szükség hozzá. A játék a fizikai képességek fejlesztője is, egyszerű módja annak, hogy kifejlődjön a futás, mászás készsége - ez az, amire a legtöbb játszótéri játék alkalmas. Azonban a kizárólag erre építő játékfelfogás figyelmen kívül hagyja a játék másik, a gyerekek társadalmi szerepében nagyon fontos szem-

pontot. A játék ugyanis szocializációs eszköz is, amiben az őket körülvevő "felnőtt világ" ellesett mintákat és értékeket a saját kreatív módjukon dolgozzák fel.

A grund-hagyomány

A mai városszövet kialakulásakor a gyerekek játszóhelyei a házak közötti foghíjakon, a Pál utcai fiúkban is megjelenő grundokon kezdtek kialakulni. A regényben jól követhető, hogy a grund mekkora szabadságot adott a gyerekek kezébe a város használatában és alakításában. Kvázi-igazi helyet építettek maguknak, ahol valódinak tűnő konfliktusok, csaták voltak a fűvészkertiekkel.

A város hivatalos, felnőttek által épített rétege aztán a 30-as évekre kezdte kitölteni az informális játszótérrel, ami a gyerekeket az utcára csalogatta. Itt jelent meg a játék új szerepben, ami a Budapestre áramló lakossággal és szolgáltatásokkal együtt igazán élő utcákat eredményezett. A labdajátékok a járdát is kinőtték, és a világháború utáni városban, amikor még jóformán senki más nem használta az úttesteket, azokat elfoglalták a gyerekek, és elkezdődött az utcai foci rövid korszaka.

3

Az egyenlőséget hirdető létezett szocializmusban aztán elkezdtek megjelenni a párt-

1 Rosa Danenberg, Vivan Dumpa, Hans Karssenberg (szerk.): The City at Eye Level for Kids. Rotterdam, Stipo Publishing. 2018.

2 UNCRC Article 31. 1992

3 24.hu forrasai

titkárok gépkocsijai, amik egyre több helyet követelve kezdték kiszorítani a gyerekek utcahasználatát. A korabeli újságcikkek szerint ez a kezdetben nem ment könnyen - a bérházak szabadon mozgó gyerekei nem akartak, vagy nem tudtak a számukra kijelölt tereken, parkokban és sportpályákon labdázni. Az utca továbbra is sokkal izgalmasabb, kényelmesebb volt nekik, a sok veszélyes helyzet és a balesetek növekvő száma ellenére tartották a játékhoz fűződő jogukat.

A rajzoló elképzelése.

1954-ben a Főváros elkezdte kialakítani az első "játszó utcákat", ahova csak célforgalom hajthatott be, maximum 10 km/h sebességgel. A táblával felszerelt utcákon tehát intézményesítették a gyerekek szabad játékát, akik lelkesen be is vették az utcákat. Hamarosan azonban megmutatkoztak az első ellentmondások: a kényszerű kerülők elkezdtek zavarni a sofőröket, a háziasszonyok pedig megunták a még a korai autóknál is hangosabb "gyerekzsivajt". A gyerekek pedig nem voltak jó érdekérvényesítők - a '60-as évek

elejére leszedték az utcák elejéről a játszótca táblákat.

JÁTSZÓ-UTCA?

Nem. A XIII. kerületi Wallenberg utca nincs játszó-utcának kijelölve. Mégis, a Pannónia utca és Sallai Imre utca közötti útszelesen, ahol állandó és meglehetősen sűrű a gépjárműforgalom, a késő esti órákig gyermekek labdázhatnak, górkorcsolyáznak.

EDINGER KÁROLY,
XIII., Sallai Imre
utca 15/a

Ők azonban továbbra is kint maradtak, amíg csak lehetett. Az utcán jól pattant a labda, de ami ennél is fontosabb: még a növekvő forgalom ellenére is biztonságosabbnak tűnt a korabeli szülőknél, mint a messzi és eldugott parkokba küldeni a gyerekeket, ahol legfeljebb külön őrrrel lehetett volna ugyanazt a felügyeletet megteremteni, ami a házak előtti utcán adott volt.¹

Budapesten a fentiek alapján jól lekövethető, ahogy a városi utcák a modernista paradigma megjelenésével az élet fő helyszíneiből közlekedési folyosókká váltak. Emiatt az utca már többé nem gyerekeknek való helynek számít. Ebből az következik, hogy a vársóban élő gyermekek általában otthon maradnak és ott játszanak, vagy ha mégis kimennek, akkor nagyon gyakran fizikai, szociális és viselkedésszerű veszélyeknek vannak kitéve. Fontos azonban elmondani, hogy városi közterekből alapvetően nem fizikai hiányról van szó, pusztán nem megfelelően használjuk ezeket a helyeket.

¹ másik cikk

Érdekes az ellentét Amszterdam példájával, ahol a budapestinél jóval nagyobb ütemben növekedett a motorizáció mértéke. Az 1970-es évek elejére már a mai belső-józsefvárosi-hoz hasonló akut problémák jelentek meg a téglahomlokzatok között: a közterületek szinte 100%-át az autók közlekedése és tárolása foglalta el, folyamatosan növekedett az elgázolt gyerekek száma, miközben a játéktérük egyre csökkent az utcákon. 1972-től "Stop Kindermoord!" (Állítsák meg a gyermekmészárlást!) és "Amsterdam Autovrij" (Autómentes Amszterdam) néven mozgalmak indultak Amszterdam utcáin a megdönthetetlennek tűnt autóközpontú mítoszának lerombolására. A tiltakozások hatására lassan sikerült megváltoztatni a várostervezők szemléletét, és elkezdték kialakítani Amszterdam első játszóutcáit és forgalomcsillapított övezeteit - 20 évvel a rövid életű budapesti próbálkozások gyors tündöklése és bukása után.¹

Az emberek fejében az él, hogy a városokban az alapvetően "gyerekbarként" kijelölt hely-

eknek kell a gyerekek fizikai igényeit kielégíteni: a játszótérek mini katonai kiképzőtáborra hasonlítanak, amiben minden izom fejlesztésére megvan a megfelelő eszköz. Mivel a várostervezők gondolataiban élő "játéknak" így megvannak a saját helyei, így könnyen lehet söpörni a téhasználat egyenlőtlenségeit az asztalról, mondván, hogy a gyerekek a játszótérre valók.

A játék modernista elvek szerinti kiszervezése a közösség többi tagja által használt terekből nem tudja teljes mértékben pótolni azt az ingergazdag környezetet, amit egy forgalmas városi utca biztosít. Egy igazán élő utcán minden megvan, amire egy gyereknek a játékhoz szüksége van - valódi ingerek és tárgyak azok képmása és utánpótlása helyett. A parkokban, panelházak között elválasztott játszóhelyek a banális játékaikkal emellett nem biztosítják önmagukban azt a folyamatos jelenlétet, amivel egy utcát a felnőttek tudattalanul, pusztán a mindennapi teendőik során biztonságossá tesznek.²

-
- 1 amszterdam
  - 2 Jane Jacobs

A fenti okokból kifolyólag manapság a játék koncepcióját teljesen félreértelmezzük. Mindez az autó-orientált modellel párosítva veszélyezteti a gyermekek kognitív és fizikai fejlődését. Ma a játék gyakran képernyők előtti székekben és virtuális térben zajlik, ennek pedig fizikai és pszichológiai hatásai is vannak, valamint egyszerűen nem tudják pótolni vagy kompenzálni a kültéri játékot.

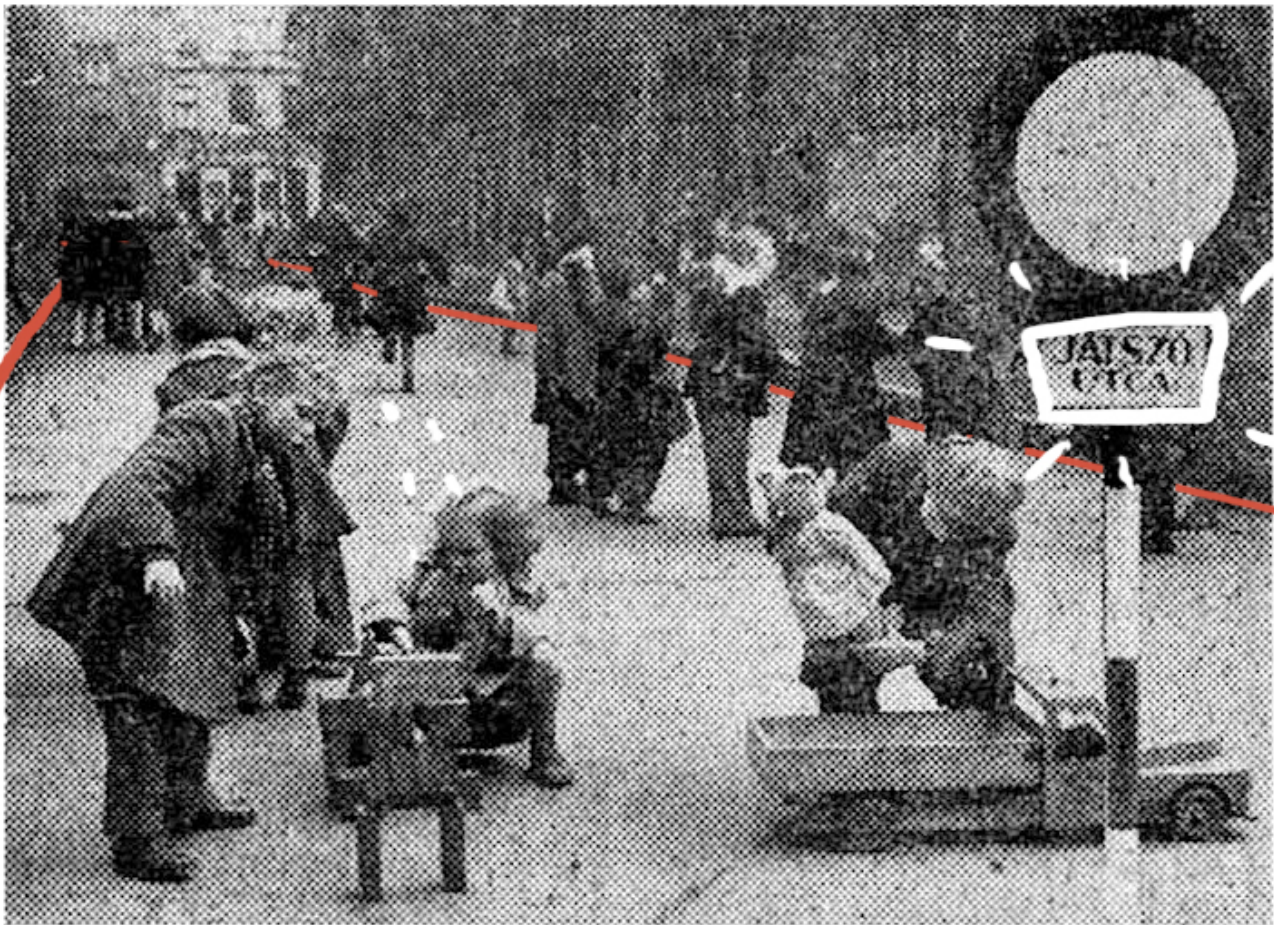
Problémát jelent még továbbá, hogy a manapság gyermekbarátnak titulált helyeket túlzóan biztonságossá próbálják alakítani, ez összességében pedig "játszhatatlan" városi tereket eredményez. Ennek okai a szülők egyre inkább növekvő védelmező attitűdjére vezethetők vissza. És valóban, a túlzó biztonsági előírások csökkentik a rizikófaktort a játszótereken, a nagyobb gyerekekből viszont unalmat vált ki. Jelenleg az az általános gondolkodás, hogy az számít biztonságos helynek a gyermekekre nézve, ami vagy beltéren helyezkedik el, vagy kerítéssel van elkerítve. A játszóhelyek túltervezetté válnak, és ez valóban a szülők játékról alkotott prekonceptiót tükrözi. Elkerítés, határok, figyelmeztető jelzések - ezek a gyakori elemei az erősen szabályozott, zónákra bontott és kontrollált környezetnek. A játéknak bizonyos szempontból valóban biztonságos keretek között kell zajlania, ez viszont nem lenne szabad, hogy a kreatív és szabad játék túlzott rovasára menjen.

A gyermekek számára minden tapasztalás potenciális tanulási lehetőséget rejt magában. Ezért fontos, amikor a városi terekről gondolkozunk, figyelembe vegyük azt is, hogy

a gyermekek is ugyanúgy megfordulnak itt nap mint nap, kérdés mit visznek magukkal az itt látottakból, hallottakból, érzékeltékből. A gyermekek bevonása egy hely megértésébe, értékelésébe segít nekik, hogy saját környezetükről tanuljanak, növeli a térrel kapcsolatos tudásukat és lehetőséget ad nekik, hogy ők maguk azonosítsák a fejlesztésre szoruló területeket, ezáltal pedig véleményt formáljanak. A részvétel által a gyerekek megtanulnak konstruálni, dekonstruálni, rekonstruálni, problémákat megoldani és felelősséget érezni és sajátjukként kezelni a játszóhelyüket.¹

---

1 Rosa Danenberg, Vivan Dumpa, Hans Karssenber (szerk.): The City at Eye Level for Kids. Rotterdam, Stipo Publishing. 2018.

A placemaking fogalma és a magyarországi kontextus

A placemaking (szó szerint "helykészítés") egy folyamat, amely során a térből, tervezés és megvalósítás útján, „helyet” hoznak létre. Egy adott térből - egy utcából, egy parkolóból, egy régi parkból, egy elfeledett sikátorból, egy üres telekből - egy olyan helyet, ahol az emberek össze akarnak gyűlni és találkozni másokkal. A „placemaking” célja olyan helyek létrehozása, ahol az emberek szeretnek időt eltölteni és megosztani az életterület egymással." A „placemaking” nem csak azt foglalja magában, hogy minden ember számára építeni hanem azt is, hogy mindenkivel együtt építeni. Egy ilyen folyamat során biztosíthatjuk, hogy magánérdekek helyett a közösség érdekei fognak előtérbe kerülni.¹

A placemaking alapvetően egy gyűjtőfogalom, ami nagyon sokféle tevékenységet foglal magába. Tapasztalataink szerint az nem feltétlenül szükséges elvárás az a placemakingtól, hogy egy alulról szerveződő csoport hozza létre, az viszont mindenképp, hogy hozzájáruljon az adott célcsoport társadalmi szemléletformálásához: a helyhez való kötődés érzésének és a felelősségérzet kialakításához.

Egy olyan társadalomban, ahol az embereknek nagyon alacsony még a társadal-

mi felelősségérzetük saját környezetük és közösségeik iránt, ott ezeket a beavatkozásokat, ha nem is fentről, de sokszor felsőbb segítséggel kell, vagy érdemes elindítani.

Magyarország esetében elmondható, ez a fajta társadalmi szemlélet még gyerekcipőben járt. Ennek egyértelmű oka, hogy a 40 évig tartó kommunista diktatúra erősen befolyásolta a lakosság gondolkodásmódját, akárcsak a többi posztszocialista ország esetében.

Érdekes belegondolni abba, hogy amikor ma élhető, fenntartható városokról beszélünk, akkor akár azt is észrevehetjük, hogy a felmerülő témák, mint a co-housing vagy a közösségi városfenntartás, gyakran összezsengenek a szocializmus eredeti alapelveivel. Kiemelve, hogy az eredeti alapelveivel: a közösségi otthonok tömeggyártású panelekként jöttek létre, de az egykor hangosan hirdetett közösségi városfejlesztő önkéntesmunka is csak egy kifakult álmokép maradt. Utóbbi 'subbotnik'-nak nevezték - azaz, fizetetlen, önkéntes munkanapok, melyek során olyan közfeladatokat láttak el, mint szemétszedés vagy faültetés, mintegy demonstrációjaként az állampolgárok környezetbe vetett befektetésének. Ez a „tradíció” is az 1940-es években érkezett

---

1 Hans Karssenbergh, Jeroen Laven, Meredith Glaser, Mattijs van 't Hoff (szerk.): : The City at Eye Level. Delft, Hollandia, Eburon Academic Publishers. 2016.

meg a Keleti Blokk országaiba, ám a '80-as évekre már csak egy szocialista reflex, sőt cliché maradt: évente 1-2 alkalommal, leginkább május 1-jére, illetve Lenin születésnapja környékére (áprilisban) szerveztek önkéntes napokat, melyeket persze rendkívül sokat reklámozott a szovjet sajtó.

A lakosok értelemszerűen csak egy kiosztott feladatként tekintettek erre is, hiszen, mint bármely más esetben a kommunizmus alatt, nem volt választásuk a kérdésben. Így ahhoz a gondolathoz sem juthattak el soha, hogy valamit valóban önkaratból végezzenek el. A szocialista idea által vizionált közösségi terek elég egyértelmű ellentétben álltak a valósággal szemben: kivilágítatlan lakórészek, megrongálódott játszótéri eszközök, lehangoló busz- és vonatállomások; mindezt pedig a lakosok is pontosan érezték. Az ideával szemben, ezek nem voltak „közös” tereknek nevezhetők.

A kommunista vezetés a privát zónákat egyfajta piedesztára emelte az emberek szemében, nagy részét az elit privilégiumává alakította, miközben a közös lét felsőbbrendűségét hirdette: kifejezetten párttagoknak fenntartott boltok, elkülönített lakóövezetek, luxus hotelek és éttermek. Ezzel szemben a hétköznapi emberek privát tere a saját öröklakásukban és zártkertjükben merült ki, amit nem meglepő módon, a mai napig sokan féltve őriznek. Ebbe belegondolva nem is olyan meglepő, hogy a poszt szocialista társadalmakban miért alakult ki igen erős vágyakozás a privát tér és a magántulajdon iránt, amely a mai napig érzékelhető.¹

Egy olyan társadalomnak, amely innen indul, és nem egy 70 éve fennálló demokráciából, szüksége van arra, hogy előbb találkozzon azzal, hogy van lehetősége beleszólni a saját környezetének alakításába, majd meg kell ismertetni azzal is, hogy miért válik mindez a saját és a közössége hasznára. Mindezért pedig egyrészt az állam, valamint az önkormányzatok, másrészt pedig a társadalom aktív civil rétege tud felelősséget vállalni.

---

1 H. Dudova (szerk.): Shared Cities Atlas, Eelco van Welie, nai010 publishers, Rotterdam 2019

Fő szempontok a gyermekbarát tértervezés kapcsán¹

1 Rosa Danenberg, Vivan Dumpa, Hans Karssenber (szerk.): The City at Eye Level for Kids. Rotterdam, Stipo Publishing. 2018.

Amikor gyermekközpontú városról kezdünk el beszélni, tervezőként számos olyan adottságot kell vizsgálnunk, és olyan módszereket bevetnünk, amikre a jelenlegi normák alapján nem gondolnánk, vagy helyeznénk rájuk túl nagy hangsúlyt. Ugyanakkor, ha eze-

ekkel a szempontokkal dolgozunk a fejlesztéseken, akkor azzal nem csak a gyermekek, hanem az egész lakosság jóllétéhez járulunk hozzá, hiszen a gyermek esetében fokozottan jelennek meg az inkluzív tervezési szempontok.

Kori és nemi sajátosságok megértése

Bár gyakran úgy kezeljük őket, de a gyermekek egyáltalán nem alkotnak homogén csoportot. Az igényeik nagyban eltérnek korosztályonként, és ebben a korban az sem véletlen, hogy a fiúk és a lányok máshol játszanak az iskola vagy óvoda udvarokon.

A kisebb gyermekek - fejlődés egyes szakaszainak köszönhetően - eleinte inkább egyedül játszanak (0-2 éves kor - szenzomotoros szakasz), majd később, ahogy nagyobbak lesznek, a játékokban megjelenik a kooperáció, valamint ki is osztják maguk között az egyes játékokban betöltött szerepeket (2-7 éves kor - műveletek előtti szakasz). Emiatt mindkét fázisban lévő gyermeknek meg kell adni a számára ideális, elkülönített helyszínt.

Ezek, a fiatalabb korosztályba eső gyermekek összességében máshogy érzékelik a környezetüket, mint mondjuk a tizenévesek. Ez a fejlődésnek a bevéődés időszaka, amikor minden őket érintő hatás mély nyomott tud hagyni bennük - így akár az iskolába vezető út

minősége, vagy az, hogy hol és mikor szabad vagy nem szabad játszaniuk.

A tinédzsereket a város életében általában "bajkeverőként" tartják számon. Pedig, ha őket is sikerülne bevonni a várost fejlesztő tevékenységekbe, a pozitív kontribúción keresztül láthatóvá válnának a lakosság szemében és ezáltal jobban legitimizálnák a jelenlétük a városi terekben.

Ellentmondást jelent, hogy a tinédzsereknek szánt helyszíneket általában a város periferiáin szokták elhelyezni, miközben ők pont a város központjába vágnak, hiszen a felnőtt léthez közeledve szeretnék minél inkább a társadalom részének érezni magukat, szeretnének láthatóvá válni és biztonságban érezni magukat.

A materiálisabb igényeik tekintetében fontos számukra, hogy belépő nélkül látogathassák a helyszíneket és a kerítés vagy kapuk nélküli helyeket részesítik előnyben. Mivel erre a korosztályra jellemző a strukturálatlan sporttevékenység, ezért fontosak számukra a

nyitott és burkolt helyszínek.

Az eltérő korosztályok megértése mellett nagyon fontos, hogy a különböző nemű gyermekek igényeire is odafigyeljünk. A gyermekek esetében ugyanis az eltérő fejlődési fázisok miatt sokkal nagyobb viselkedés- és szükségletbeli különbségek vannak jelen a lányok és a fiúk között, mint később, felnőtt korban.

Például a lányok típegő korban gyorsabban kezdenek el szocializálódni a játékok során, míg a fiúk kb. 5 éves korukra érnek el ebbe a fázisba. Eközben a lányok már a kooperációs játékokban fejlődnek, amit a fiúk 6 éves korukra szintén utolérnek, de a lányok a szociális interakciók tekintetében. Emiatt az, hogy a kültéri játékok helyszínei elkülönülnek, teljesen normálisnak számít, hiszen mindkét csoport teljesen más dolgokkal van elfoglalva az adott életszakaszban.

A szülők és kísérők szempontjai

A 95 cm magasság alatti gyermekek normál esetben kivétel nélkül kísérő (szülők, gondozók, oktatók) társaságában vannak jelen a közterületeken. Ezért kicsit sem elhanyagolható szempont ezen a csoport igényeinek figyelembevétele. Ők ebben a szituációban elsődlegesen egy feladatot szeretnének ellátni: vigyázni a gyermekre és odafigyelni az igényeire. Persze, emellett más célja is lehet az adott helyzetben, de ebben a szerepben ez előrébb áll minden más szemponttal szemben. Számukra emiatt a legfontosabb három dolog az idő, a biztonság és a higiénia. Ezek ugyan nem azok a szempontok, amiket

A lányok által kedvelt helyszínek sokszor sokkal inkább háttérbe szorulnak a fiúk játszóhelyeihez képest, emiatt kiemelt figyelmet kell rájuk szentelnünk. Általánosságban elmondható, hogy a lányok azokat a helyeket használják szívesen, ahova lehetőségük van párokban, vagy kisebb csoportokban elvonulni, és ahol nem ijesztik el őket a fiúk. Jellemzőek rájuk a szociális tevékenységek, mint a társolós játékok, éneklés, tánc. A fizikai környezet tekintetében előnyösek számukra az egymással szembe fordított padok, a jó megvilágítás, a vidám színek. A lányokra jellemző mind a beszélgetés, mind pedig az aktív tevékenységek.

A fiúk ezzel szemben általában nagyobb csoportokban szeretnek lenni, inkább az informális játékok érdeklik őket, és a futás gyakran része a tevékenységüknek - emiatt fontosak számukra a nagy és nyitott helyszínek.

a gyermek önmaga fontosnak tartana, de összességében igen nagy hatással van az ő jólétére is és persze hozzájárul ahhoz, hogy a kísérők is kellemesen érezzék magukat a városokban - hiszen minél kevesebb aggodalomra adnak okot az említett tényezők, annál inkább tudnak ők is kellemesebb dolgokra figyelni.

Különböző társadalmi háttérű gyermekek bevonása

Rengeteg gyermek lakik olyan városi környezetben, ami folyamatos mérgező stresszel jár számukra, ahonnan sokszor az alapvető állampolgári jogok hiányoznak és így persze emberi léptékű városi terekkel sincs lehetőségük találkozni. A stressz miatt folyamatosan fentartott figyelem ugyan erősíti a problémamegoldó képességet, de hosszútávon kimeríti a mentális kapacitást és ezáltal negatív hatással lehet például a memóriára vagy a lelki jóllétre.

A gyermekek városi terekről alkotott prekonceptióit szociális, gazdasági, kulturális és

éghajlati tényezők is befolyásolják. Ha ezek a tényezők gyermekkorban is egy egészséges és befogadó környezetet biztosítanak, akkor felnőttként is ezt fogják normának tartani és nagyobb hangsúlyt fektetnek majd ennek az állapotnak a fenntartására.

Az önkormányzatoknak is érdeke, hogy mindenféle háttérből érkező gyermekekkel megismertessék a közösségi tervezés folyamatával, hiszen ez hozzájárul a szociális kapcsolatok erősítéséhez, és arra sarkallja a gyerekeket, hogy törődjenek a saját környezetükkel.

A gyermekek bevonásának 8 pontja

1. A bevonás legyen gyerekek által irányított

A gyermekek máshogy érzékelik a környezetüket, mint a felnőttek, gyakran szeretik minden érzékszervükkel egyszerre felfedezni a területet. Ezért ugrálnak, hemperegnek, csúsznak le, guggolnak, másznak, mert így tudják a lehető legtöbb dolgot megtapasztalni. Felnőttként a feladatunk, hogy ezekre a tevékenységekre fókuszálva feltérképezzük, hogyan reagálnak a gyermekek az adott helyre, milyen benyomásaik vannak róla - akár anélkül, hogy mi konkrét feladatot adtunk volna nekik.

2. A saját környezetükben próbáljuk bevonni a gyerekeket és a kísérőket

A családokat sokkal könnyebb olyan helyeken megszólítani, amiket már alapból is lá-

togatnak. Ezen kívül érdemes gyermekekkel foglalkozó intézményekkel is partnerségbe lépni, hiszen így sokkal könnyebb egyszerre sok gyermeket elérni.

3. Építsük ki a bizalmat

A kapcsolat kialakítását érdemes nem egy kötött foglalkozással kezdeni, hanem például egy közös sétával a városban, ahol gyermekek meg tudják mutatni a kedvenc helyeiket - ezáltal a szakemberek közelebb tudnak kerülni a gyermekek gondolkodási síkjához, és jobban megismerhetik egymást.

4. Legyen a bevonódás kölcsönös

A közösség bevonása nem csak az emberekről történő adatgyűjtésről szól. A résztvevők általában közösségi kapcsolatokat, élményeket, helyi tudást szeretnének gyűjteni, és részt

venni a döntéshozatalban. Ehhez nekünk is aktívan közre kell működnünk a közösség tevékenységeiben.

5. A gyerekek kreativitásának stimulációja

A kreativitás erősítésére számos lehetőség létezik, mint például történetmesélős és megfigyelő játékok, ötletversenyek, fotók készítése, stb... A lényeg, hogy a gyermeket ösztönözzük új dolgok kipróbálására, és olyan designokat hozzunk létre, amik magukban foglalják a folytatás lehetőségét, ezáltal is motiválva a gyerekek képzelőerejét.

6. Legyen a bevonás játékos

A gyermekek a játékon keresztül tanulnak, így a játékokat stratégikusan is tudjuk használni, ahhoz, hogy a gyermekeket és hozzátartozóikat bevonjuk a város fejlesztésébe.

7. A gyakorlatban tanulni

Amikor azt mondjuk, hogy "meg kell hallgatni a gyerekeket" az nem csak a konkrét kimondott szavakat, tradicionális interjúkat, kérdőíveket jelenti. Ahelyett, hogy konkrét

dolgokat kérdeznénk, sokkal célravezetőbb, ha egyszerű, strukturálatlan és random tárgyakat és anyagokat adunk a gyerekeknek, és megfigyeljük, hogyan szervezik meg a saját játékaikat, különös tekintettel arra, hogy korosztályonként milyen fizikai és szociális tevékenységeket kedvelnek és hogyan kezelik a rizikófaktorokat. Nagyobb közös programok, fesztiválok szervezése esetén a családoknak is lehetőséget adunk a közös alkotásra. Nagyon fontos, hogy a közösen elért eredményeket ünnepeljük és megjelenést biztosítsunk a helyi újságokban, rádióban, social médiában.

8. Használjuk a tactical urbanism-et a gyerekek esetében is

A városfejlesztés akkor válik taktikussá, ha a nagyszabású fejlesztési tervektől eltekintve garantálni tudja mindenkinek azt, hogy maguk tegyék jobba a várost mikrobeavatkozások, közös irányítás és a közterületekkel való foglalkozás által. Ez a módszer gyermekek esetében ugyanúgy működik, a közös alkotás jelentősége pedig még fokozottabban van jelen ennek a társadalmi csoportnak az esetében.

A facilitátorok és szakemberek szükséges kompetenciái

Bár minden közösségi tervezés és placemaking projekt kapcsán igaz, hogy a szakemberek és a projekt lebonyolítóinak attitűdjének és képességeinek nagy szerepe vagy a program sikerességében, de ez a gyermekkel történő közös munka során ez hatványozottan igaz. Sok felnőtt nincs hozzászokva ahhoz, hogy gyermekekkel kommunikáljon, vagy nem feltétlenül tudják, mik a megfelelő módszerek a közös gondolkodáshoz. A gyermekekkel, mint érzékeny csoporttal történő foglalkozás multi- és transzdiszciplináris képességeket igényel, valamint magas fokú kulturális ismereteket. Az alábbi módszerek alkalmazása elengedhetetlen a folyamat során:

Értékelni a gyerekek tudását és ötleteit

A gyermekeket - meggyőzés helyett - meg kell hallgatni az ötleteiket, gondolataikat. Ugyanakkor nagyon fontos, hogy ne keltsük bennük azt a benyomást, hogy minden döntést maguk hozhatnak meg, hiszen ez nyilvánvaló okokból kifolyólag nem lehet így.

Reflexió

A magunk folyamatos felülvizsgálata rendkívül fontos, mivel az, hogy milyenek vagyunk, hogyan viselkedünk másokkal, nagyban befolyásolja hogyan vezetjük végig a projektet. Mit gondolok a gyerekekről? Milyennek láthatnak ők engem? Milyen közös dolgaink vannak az adott gyermekcsoporttal? - Ilyen és ehhez hasonló kérdések megválaszolása sokat segíthet a folyamat gördülékenységében.

Tisztelet és barátságosság

A felnőttek és gyermekek között fennálló erőviszonyokbeli egyenlőtlenség minden-

képp fenn fog állni. Viszont vannak olyan gyakorlatok, amik segítik megmutatni a gyerekeknek azt, hogy észrevesszük őket, érdekel, amit mondanak és értékeljük azt. Ilyen eszközök lehetnek például, ha megjegyezzük a neveket, nem használunk atyáskodó hangnemet, vagy velük egy szintben, guggolva beszélünk hozzájuk (puszta lehajolás helyett).

Figyelmesség és támogató viselkedés

A gyermekeknek különbözőek a képességeik és az érdeklődési körük. Azoknak a gyerekeknek, aki produktívak, lehetőséget kell biztosítani, hogy megosszák, létrehozzák ötleteiket, felvegyék a vezető szerepet. Akik pedig visszahúzódóak, számukra meg kell keresni, mi az a támogatás, amire szükségük van.

Reflektió és adaptivitás

A részvételiség módszere nagyban változik az adott helyzettől. Másra van szükség egy péntek délutáni játék során és másra egy hétfő reggeli iskolai óra alatt. Mindig fontos az adott kontextushoz alkalmazkodni.

Megfigyelés és dokumentáció

Ha egy gyermeket megkérdezzük arról, hogy mit szeretne, vagy valamilyen unrealisztikus, képzeletbeli elképzeléssel fog előállni (pl.: repülőszőnyeget), vagy valamilyen túl exact dologgal (pl.: egy mászókát). Ehelyett sokkal célravezetőbb az, ha megfigyeljük és dokumentáljuk az, ahogyan játszanak, beszélgetünk velük úgy, hogy közben nem ígérünk semmi konkrétat, és mindebből dekódoljuk a valós tervezési tartalmakat.

Milyen beavatkozási lehetőségek léteznek a gyermekbarát város kialakítása érdekében?

Fontos megértenünk, hogy a játék nem szabad, hogy kerítések mögé szoruljon, a gyermekeknek szinte bárhol lehetőségük kell, hogy legyen erre a tevékenységre a városok közterületein. Ennek az elméletnek a valóságba ültetéséhez a legjobb mód, ha városi stratégiákat dolgozunk ki a gyermekbarát város megvalósítására. Ebbe beletartozik a megfelelő mértékű beépítési sűrűség, a család-orientált lakhatás, az iskolákhoz és gyermekellátáshoz való hozzáférés, a kényelmi szolgáltatásokhoz való hozzáférés, a közbiztonság, valamint - amihez építész és urbanista tervezőként leginkább beleszólásunk van - a természethez való hozzáférés, a közösségi közlekedéshez való hozzáférés, a kerékpározhatóság és sétálhatóság, illetve a változatos és szórakoztató környezet. A stratégiák sikeressége azonban minden esetben a közösségekkel történő együttműködéssel érhető el.

Az utcák, tehát a sétaútvonalak kritériumai

Az utcán való sétálás legfontosabb szempontja, mind a gyermekek, mind a kísérők szempontjából, a biztonságosság. Kezdve azzal, hogy ha egy szülő veszélyesnek ítéli meg a környezetet, akkor a gyermekét is el fogja szigetelni a saját városától - érthető okokból kifolyólag. A szubjektív biztonságérzetet nagyban növelik a biztonságosan kialakított útvonalak és a láthatóság. Ezek kialakítási az alábbi lépésekkel kezdődhet el:

Biciklis útvonalak és gyalogos utak/zónák kialakítása, főleg a gyermekek által gyakran használt útvonalakon

Ezeken a területeken az autóknak kelljen "zebrát" használnia, ha keresztül szeretne menni
Sebességkorlátozás

Az edukáció segíti, hogy a gyermekekről a város azonos jogú használójaként gondolkozunk

Kreatív, gyerekekre figyelmeztető jelzések elhelyezése

Ha biztonság adott az utcákon, akkor sokkal könnyebb további, gyermekek igényeit kielégítő fejlesztésekről beszélni. A széles, minimum 4 méter széles járdák az egyik alapelemét képezik egy gyermekbarát utcának (ha nem sétálóutcáról beszélünk), hiszen egyrészt így férnek el kényelmesen a kísérőkkel, akár babakocsikkal, másrészt pedig így van lehetősége a gyermekeknek az aktív játékokra, futkározásra. Emellett érdemes az autók által használt úttesten is akadályokat kanyargó közlekedésre kényszerítő elemeket elhelyezni, valamint a járda és az úttest elválasztását célzó utcabútorok, növények telepítése is ajánlott - ezáltal is növelhetjük a biztonságot és a gyermekek szabad mozgásterét a járdákon.

Ahhoz hogy megértsük, hogyan érzékelik a gyerekek az őket körülvevő helyeket, az ő magasságukból kell szemlélnünk. A Bernard Van Leer Foundation az Urban95¹ nevű tanulmányában a 95cm-es magasságot -

---

1 <https://bernardvanleer.org/solutions/urban95/>

- azaz egy átlagos 3 éves magasságát - határozta meg, mint a megfelelő nézőpontot a gyermekbarát

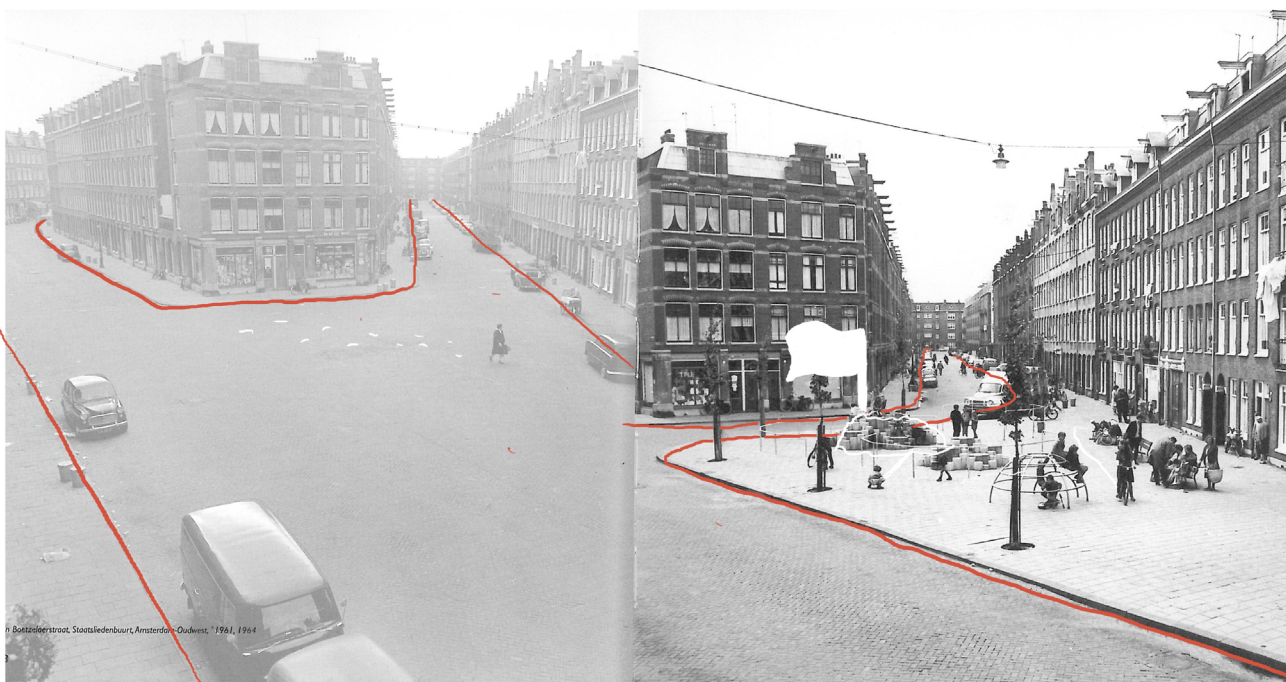
árok kialakításához. Így számos olyan elem bejön a látószögünkbe amikre egyébként nem gondoltunk volna. A köztereken szükség van különböző méretű utcabútorokra, padokra, növényzetre. A gyermekek szemszögéből különösen fontos, hogy az épületek földszinje kapcsolatot teremtsen a külső és a belső tér között: a tükröződés, a színes, játékos elemek mind hozzájárulnak a gyermekek köztér-élményéhez - ezért is fontos, hogy az üzletek ablakai olyan magasságban legyenek, hogy azon a gyerekek is belássanak.

A legfontosabb azonban az, hogy az utca, amelyen sétál, megfelelően élettel teli legyen. Ehhez hozzájárulhatnak multifunkciós, színes

bútorok, mászásra alkalmas köztéri szobrok, a gazdag növényzet (akár gyümölcsfák és városi zöldséges kertek), napellenzők vagy pergolák, futkározásra alkalmas terek. Ezeknek az utcai elemeknek az léte még a minimum 4 méteres járdaszélességnél is fontosabbak, így ennek rovására is alkalmazni lehet és kell őket. Mindez a kísérőknek, szülőknek is vonzóvá teszi a területet, és maradásra ösztönzi őket. A kis üzleteknek is nagy szerepe van az élettel teli utcák létrejöttéhez, ugyanis ezek előtt kétszer annyi interakció történik, mint máshol, és biztonságosabb zónának is számítanak.

Így valójában hibrid közterületi zónák jönnek létre, amelyek nem csak a közlekedést szolgálják, hanem a szociális interakciók, a játék, a zöld környezet, a szórakozás színterévé válnak.¹

1 Rosa Danenberg, Vivan Dumpa, Hans Karssen (szerk.): The City at Eye Level for Kids. Rotterdam, Stipo Publishing. 2018.

Aldo Van Eichk játéka az amszterdami Van Boedsenstraat, 1964

Az utcasarkok¹

1 Rosa Danenberg, Vivan Dumpa, Hans Karssenber (szerk.): The City at Eye Level for Kids. Rotterdam, Stipo Publishing. 2018.

Az utcák lineáris vonalán kívül vannak a városban olyan tértípusok, amelyek helyzetükből adódóan plusz potenciállal rendelkeznek gyerekbarát - és ezáltal emberbarát - helyek létrehozására. Az egyik ilyen az utcasarkok.

Az utcasarkokban rejlő potenciálok a városhoz kötődő erős kapcsolatából (Lynch, 2011) és az emberek fokozott jelenléte miatt kialakuló biztonságból (Jacobs, 2014) fakad. Az utcasarkok jelentőségét több ikonikus urbanista is taglalta már többféle megközelítésből:

Kevin Lynch, 2011: A sarkok olyan csomópontok, ami kapcsolatot jelentenek az útvonalak között, ezáltal pedig hozzájárulnak az emberek koncentrálódásához.

Jan Gehl, 2015: Az utcasarkok nagyobb szögben teszik lehetővé a beláthatóságot, ami nagy jelentőséggel bír a minőségi terek létrehozásánál.

Oscar Newman, 1972: Azáltal, hogy egy tér belátható, növeli az emberekben a biztonságérzetet.

Christopher Alexander, 2013: Ezek a helyeken kis léptékű projekteket is létre lehet hozni, mert egy kis embercsoport is meg tudja teremteni az intenzíven használt hely érzetét.

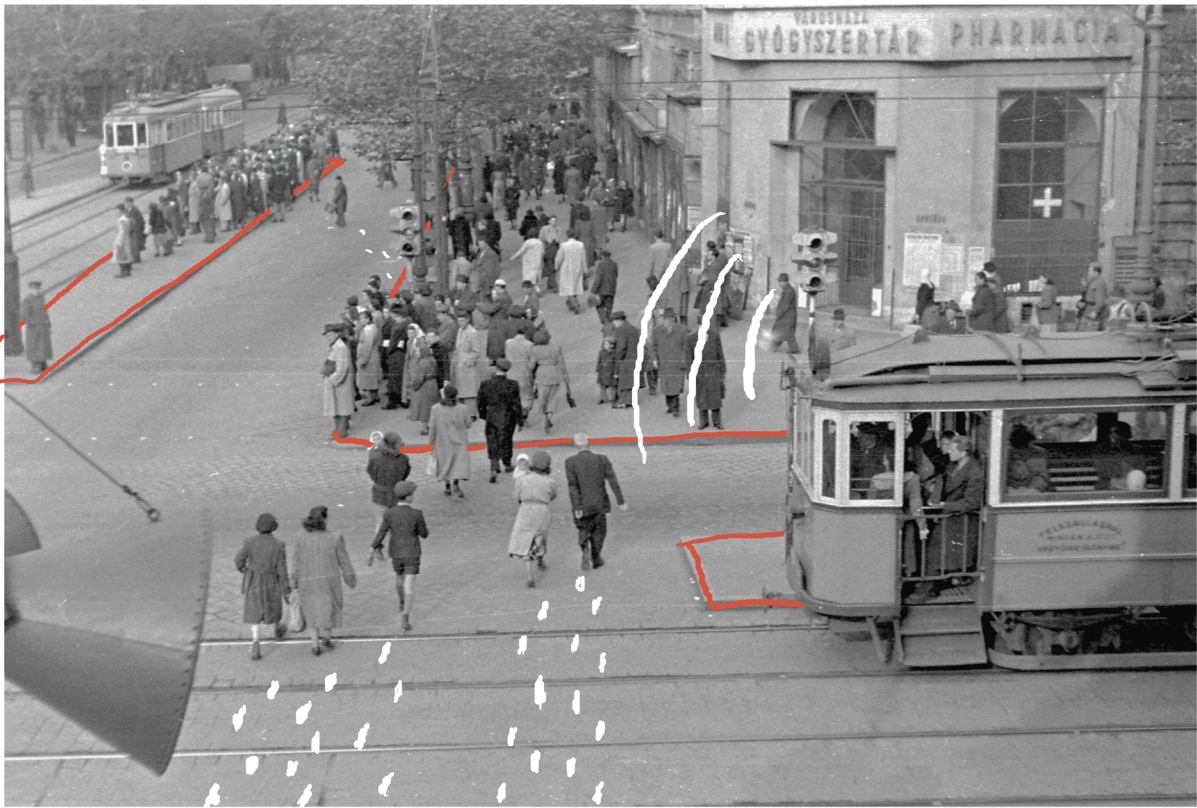
Ha kifejezetten a gyermekekre koncentrálunk, a sarkok akkor is számos lehetőséget rejtenek magukban: Amiatt, hogy itt sok ember fordul meg a nap folyamán, a szülők szívesebben engedik a gyerekeiket is ezeken a helyeken játszani. Az, hogy ezek a helyek sokkal jobb beláthatósággal rendelkeznek, nem csak a

szülőknek nyújt arra lehetőséget, hogy jobban rajta tartsák a szemüket a gyerekeken, de a szomszédoknak is (ha a gyerekek esetleg kísérő nélkül tartózkodnak ott). Mivel rengeteg utca rendelkezik jól használható sarkokkal, így egyszerűen biztosíthatunk a gyermekek számára könnyen elérhető, játékra alkalmas tereket.

A városi utcasarkok gyermekbarát helyé váló alakításának vannak konkrét, jól alkalmazható módszerei. A sarkok kiszélesítésével, burkolat festéssel, gyalogos átkelőhely létesítésével csökkenthetjük az autós jelenlét befolyását, növelhetjük a gyalogos zónákat, és biztonságos átkelési lehetőséget biztosíthatunk. Ezen felül minden korábban említett eszköz alkalmazható ebben az esetben is, mint a színes, több méretű és funkciójú bútorok, növényzet telepítése, az érintett épület földszintjének megnyitása, stb...

Egy sikeres utcasarkon létrehozott placemaking projekt erősítheti a gyermekek és a város közötti, valamint a közösség más tagjaival létrehozott kapcsolatot, ezáltal már gyermekkorban kialakulhatnak az erősebb szociális kötődések. Egy ilyen hely a gyermekeket a környezetük felfedezésére buzdítja, és csökkenti bennük az utcák iránt érzett félelmet, ezáltal pedig fejleszti a tájékozódó képességüket. Számukra az ilyen városi helyszínek remek találkozási pontokat jelentenek, hiszen megfelelően emlékeztetők és a biztonság érzetét is erősíti bennük.

Múzeum körút és Rákóczi út sarka, 1954

Superblock, Barcelona, 2017

A helyzet szűkebb vizsgálatához egy sarok makrokörnyezetének a rövid elemzését kezdtük el. A kereszteződés több szempontból fontos szimbóluma annak a mára kialakult igazságtalan egyensúlynak Budapest utcáin, aminek a gyengeségeire és lehetőségeire a placemaking hatékonyan rá tud mutatni.

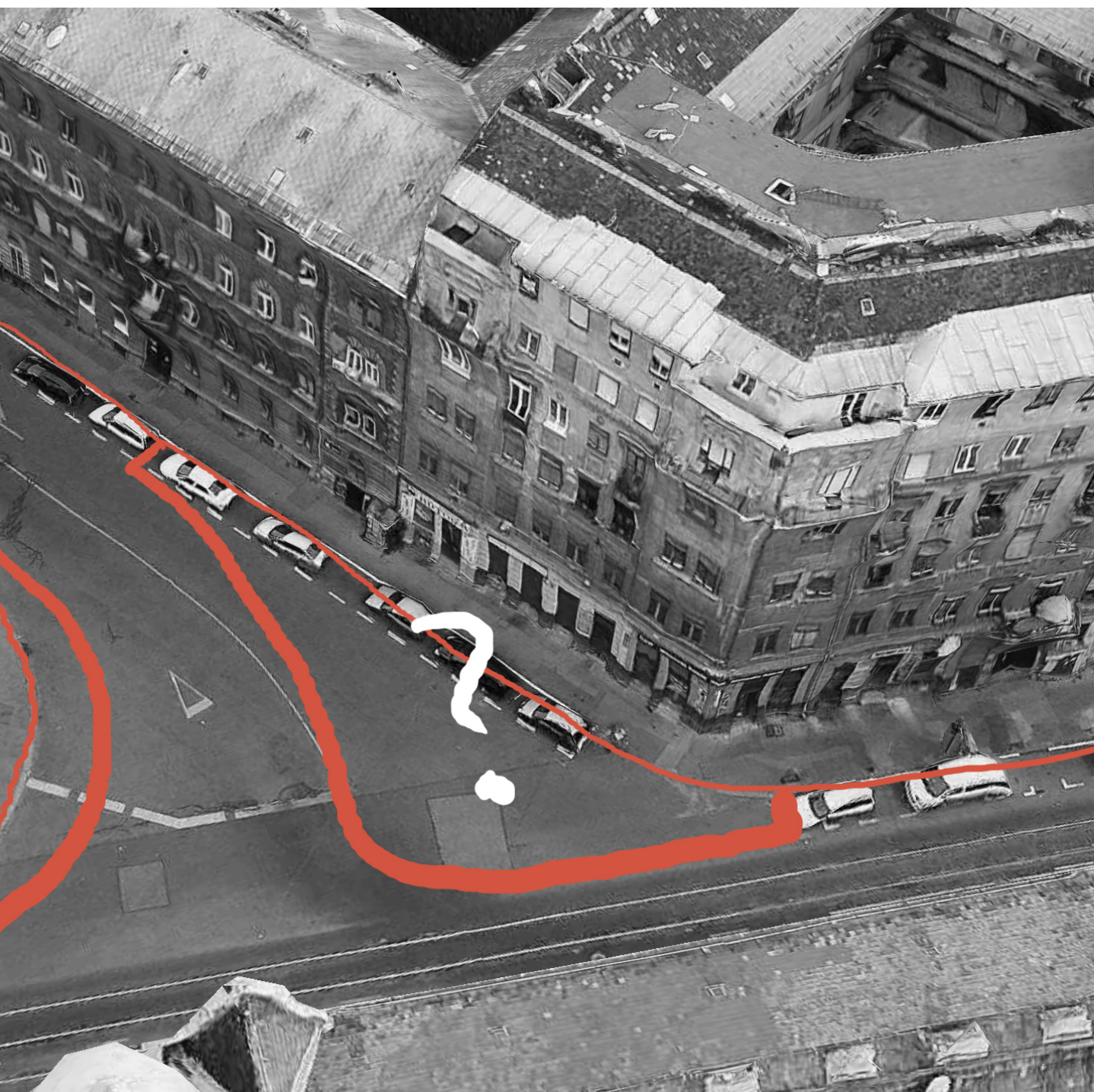
A kerületrészt társadalmi összetételéből adódóan az itteni gyerekek sokkal nagyobb részének van lehetősége a mai napig szabadon járni a városban, mint a tágan vett belváros más részeiben élőknek. Ugyanakkor ezt a szabadságot nem az utcák eddig tárgyalt térbeli kialakításának köszönhetik, sokkal inkább a családjuk státuszából adódó kevesebb strukturált és több strukturálatlan időnek. Középső-Józsefváros gyerekei a legtöbbször nem balettre és dzsúdóra járnak felsőben, hanem az utcákat veszik be, ahova még beengedik őket.

A kerület utcái ugyanis a legtöbbször az intenzív utcahasználat ellenére továbbra is inkább közlekedésközpontúak, szegregáltak és kirekesztők maradtak. Bár a józsefvárosi gyerekeknek leginkább grundra és játszóutcára lenne igénye, a legtöbb időt olyan köztereken töltik, amik nem csak velük, hanem a felnőttekkel szemben is veszélyesek és elidegenítőek.

Választott helyszín:

Népszínház utca és Kiss József utca
kereszteződése

Módszertan

Daniel Maranhao de Castro (Universidade de Fortaleza) a *The City at Eye Level for Kids* című könyvben a következő előkészítő lépéseket határozta meg a sikeres gyermekbarát placemaking projekt létrehozásához:

1. A városrész gyermek-portfóliójának

analízise: az ott lakó gyermekek száma, kora, mit szeretnek csinálni, hogyan viszonyulnak a városhoz, hogyan sétálnak át általában a városrészen.

2. A városrész téri analízise: szektorok, blokkok mérete, területhasználat.

3. A potenciálisan projektbe bevonható utcasarkok/területek feltérképezése.¹

Nekünk is az volt a célunk, hogy ehhez hasonlóan, a lehető legobjektívebben vizsgáljuk meg a területet. Ugyanakkor sok adat nem állt rendelkezésünkre (kerületi szintű statisztikákhoz van hozzáférésünk, ami a 8. kerület esetében kifejezetten félrevezető), valamint a vizs-

gálati szempontokat is kicsit az adott helyzet szempontjából relevánsabbra változtattuk.

Fontos elmondanunk, hogy az itt felvázolt vizsgálati eredmények egyelőre csak elméleti szinten kezelhetőek, a gyakorlatban nem érdemes még rájuk alapozni. Ennek oka elsősorban az 1. és a 3. vizsgálati pontban gyűjtött információink közel sem teljeskörűek, hiszen ezeknek az adatoknak a begyűjtése hosszú időt és megfelelő kapcsolati hálót igényel. Ha a jövőben lesz lehetőség erre, hasznos lenne a helyi oktatási intézményekbe járó gyermekek feltérképezése, melyből kiderül valójában pontosan milyen helyeket látogatnak és milyen útvonalakat használnak. Nem minden gyerek érkezik például közösségi közlekedéssel iskolába, sokan lehetnek, akik gyalog járnak. Közvetlen adatgyűjtés nélkül azonban ezeket az útvonalakat nem lehet feltérképezni. Így összességében az itt található vizsgálat inkább módszertanként és becslésként használható fel.

---

¹ Rosa Danenberg, Vivan Dumpa, Hans Karssenber (szerk.): *The City at Eye Level for Kids*. Rotterdam, Stipo Publishing. 2018.

A saját vizsgálati módszertanunk ez alapján az alábbiakból épül fel:

1. A városrész gyermek közösségeinek általános bemutatása a Kesztyűgyár Közösségi Ház munkatársainak tapasztalatai alapján

2. A terület gyermekeket érintő tulajdonságainak vizsgálata

Közösségi közlekedési lefedettsége

Gyermekeket érintő intézmények feltérképezése

Gyermekeket érintő civil szervezetek feltérképezése

3. A 10-14 éves korosztály által legfrekvéntáltabb utcák feltérképezése

A 10-14 éves korosztály napi szinten látogatott helyszínei

A 10-14 éves korosztály mozgása a feltérképezett helyek között

A legfrekvéntáltabb utcaszakaszok meghatározása

4. Potenciális fejlesztési pontok a feltérképezett szakaszok mentén

1. A VIII. kerületi gyermekek - A Kesztyűgyár szociális munkásainak tapasztalatai

A Kesztyűgyár Közösségi Ház 2008-ban alakult a Mátyás tér 15. szám alatt a Magdolna Negyed Program keretében. Megalapításának célja a közösségépítés és a helyi identitás erősítése, illetve a Magdolna negyed bevonása Budapest kulturális vérkeringésébe. Ekkoriban a Magdolna Negyed Budapest egyik legrosszabb szociális helyzetben lévő városrészének számított.¹ Mára ugyan sok minden megváltozott (a kerületben részben megindult egy dzsentifikációs folyamat), de még mindig nagy arányban vannak jelen a társadalmi problémák.

Már a kezdetektől számos tehetséggondozó programnak, művészi előadásnak, képzésnek, tanácsadásnak és egy internet teremnek adott otthont a közösségi ház, mára a fókusz főként az 5-14 éves gyermekekre, azon belül is inkább az alsós korosztályra került.

A Kesztyűgyár négy szociális munkatársával

- Böhler Nórával, Jónás Etelkával, Németh Rékával és Varga Mátéval - beszélgettünk a közösségi ház működéséről, a környékbeli gyerekekről és a velük való közös foglalkozások tapasztalatairól. Ők négyen csak június óta dolgoznak itt, ugyanis év elején a Kesztyűgyár szinte összes dolgozója lecserélődött. Ennek és a koronavírus helyzetnek köszönhetően a közösségi ház jelenleg egy változó fázisban van.

A célcsoport tekintetében leginkább a 7-11 éves korosztályt sikerül leginkább bevonniuk, mivel az a tapasztalatuk, hogy ha sokkal kisebbekkel vagy nagyobbakkal keverednek, akkor nehezebb a közös foglalkozásokat lebonyolítani. A tinédzserek is jelen vannak a Kesztyűgyárban, ők azonban egyéni foglalkozásokon vesznek részt főleg a tanodában, közösségi programokat egyelőre nem tartanak számukra. Az akcióterületük kifejezetten a Mátyás tér és közvetlen környéke. Ennek oka, hogy egy szervezetnek szerintük nincs kapacitása ennél nagyobb léptéket felölelni, illetve amíg ezen a helyen van még mit tenniük, van olyan közösség, akit még el kell érniük, addig felesleges tágítani a hatáskörüket.

Igyekeztünk azt is megtudni tőlük, hogy az ő foglalkozásaikon milyen szerepet kapnak a közterületek. Azt a választ kaptuk, hogy a közterületek alapvetően a bevonódás fázisának helyszínei. Ahhoz, hogy a gyerekek bejőjenek

¹ <https://epiteszforum.hu/kesztyugyar-kozossegi-haz-a-matyas-teren>

a Kesztyűgyárba, először nekik kell kimenniük a terepre. Ez a gyakorlatban úgy néz ki, hogy pontosan ugyanolyan programokat, mint amiket beltéren szoktak szervezni, időről-időre kivisznek a köztérre. Ezáltal sokkal több gyermekhez jutnak el, mintha csak az épületen belül rendeznék meg a programjaikat. Ezen kívül az olyan programjaikat szervezik még közterületekre, amikre nem lenne alkalmas a Kesztyűgyár területe: a gyerekek nagyon szeretik a közös biciklizést, illetve nemrégiben a vírushelyzet miatt kültéren rendezték meg a Mátyás Téri Dallamok nevű zenés rendezvényüket is.

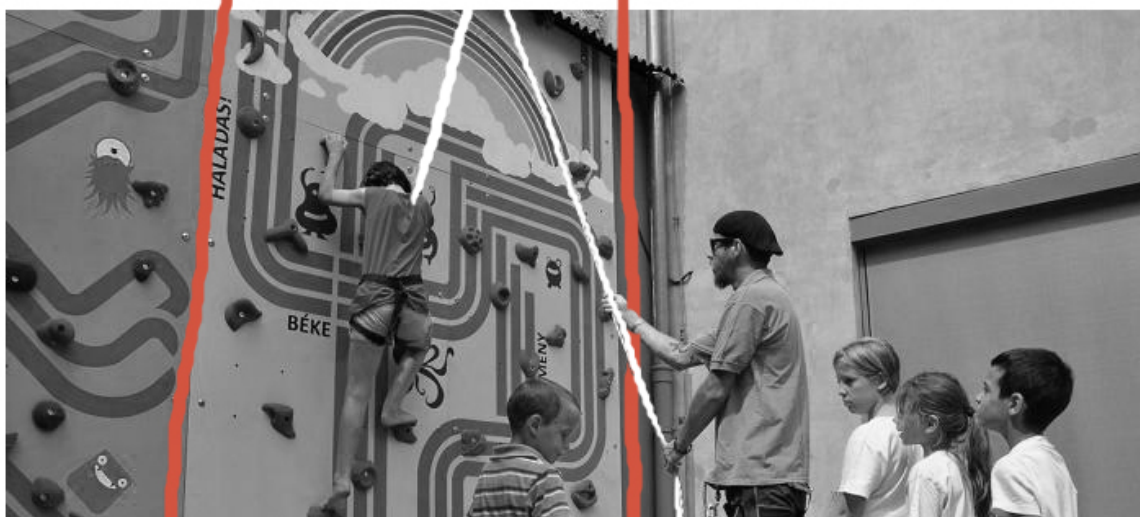
Arra a kérdésünkre, hogy van-e különbség a jó körülményekből és a rossz szociális háttérből érkező gyermekek között, kell-e valamit máshogy csinálniuk, az az egyértelmű válasz érkezett, hogy nem. Mind a négyük tapasztalati azt mutatták, hogy a gyerekek és az alkalmazott módszerek között nincs különbség az alapján, hogy milyen jövedelmi háttérrel rendelkező családból jönnek. A különbségek gyerek és gyerek között abban mutatkoznak csak meg, hogy milyen minőségű családi kapcsolatokkal rendelkeznek. Attól függően, hogy szerető, támogató közegből érkezik a gyermek, vagy épp olyanból ahol elhanyagol-

ják, anyagi helyzetétől függetlenül ugyanazokat a viselkedésformákat fogja produkálni.

Mivel Józsefvárosban magas a cigány nemzetiségűek aránya, így a Kesztyűgyárban megforduló gyermekek számára nem csupán közösséget és képességfejlesztést igyekeznek nyújtani, hanem a roma kulturális edukációt is előtérbe helyezik. Céljuk, hogy a helyi gyermekekkel megismertessék a roma nemzeti ünnepeket, emléknapokat, rendszeresen tartanak nagyecsed-i cigány táncházat és más roma nemzetiséggel foglalkozó környékbeli civil szervezettel is szeretnék szorosabb kapcsolatokat kialakítani.

A környék gyermekekkel foglalkozó civil szervezeteivel egyébként is szeretnék együttműködések kialakítani, egyrészt, hogy megosszák az erőforrásaikat, másrészt pedig, hogy összekössék egymással a különböző törzsközönsegeket.

Ebből az látszik, hogy igény lenne egy klaszter kialakítására a helyi civil és önkormányzati szervezetekből. Ezáltal, egy közös stratégia kidolgozásával, sokkal hatékonyabb eredményeket lehetne elérni - beleértve a gyerekek bevonását is.

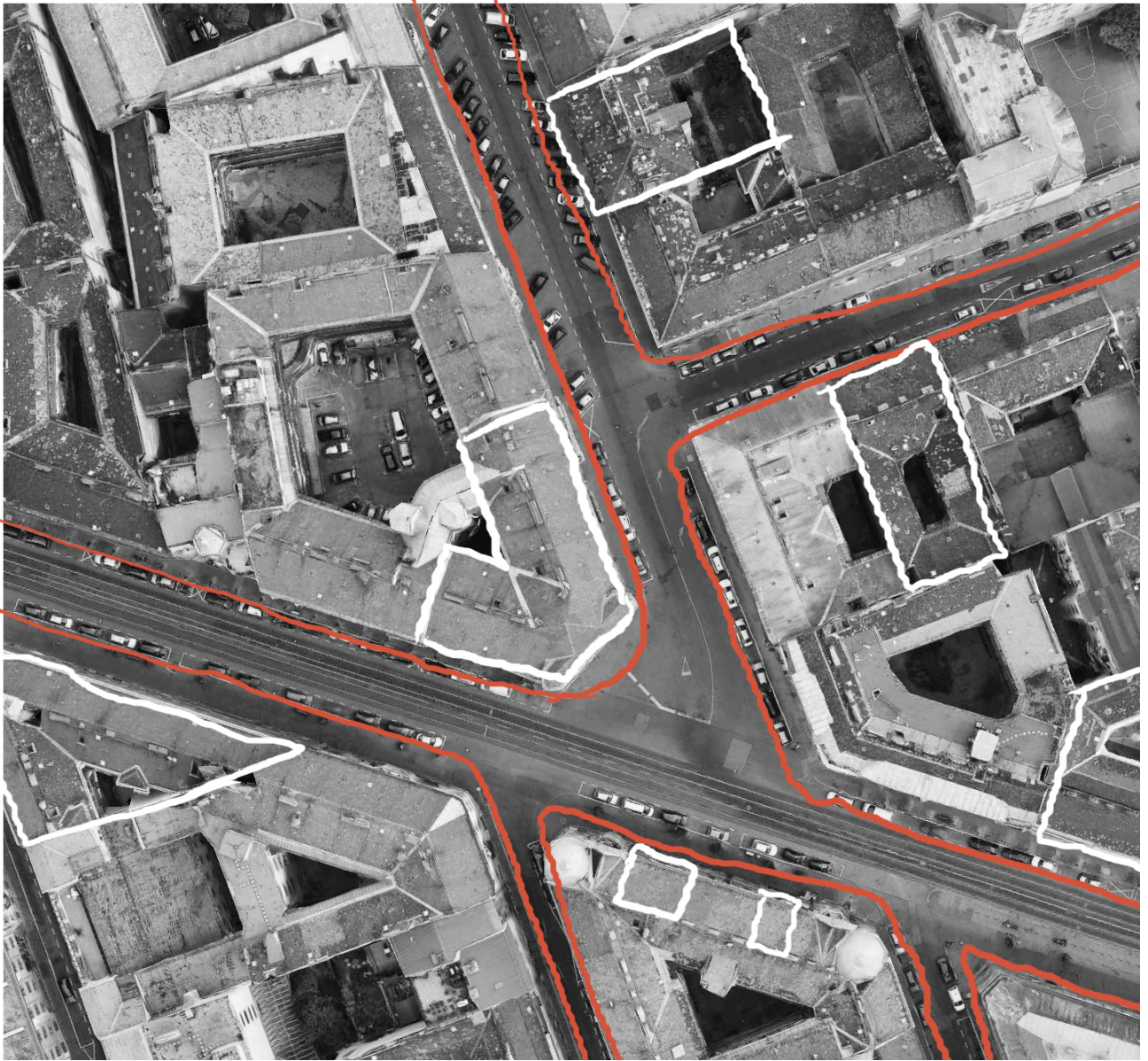

2. A terület gyermekeket érintő tulajdonságainak vizsgálata

Közlekedés

Gyermekeket érintő intézmények

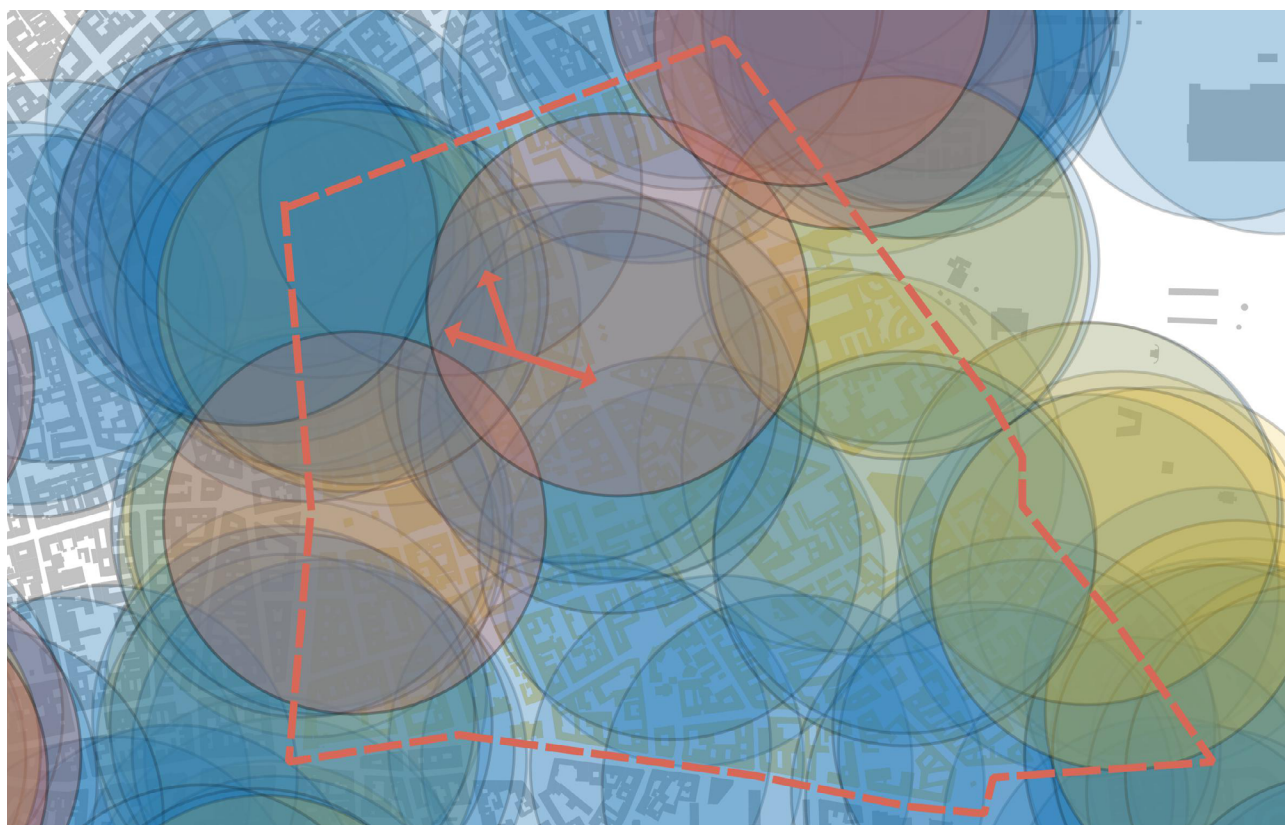
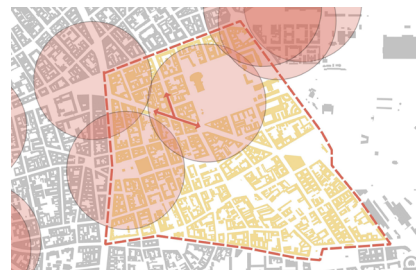
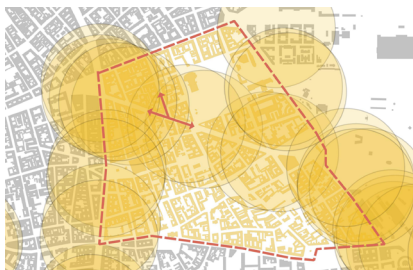
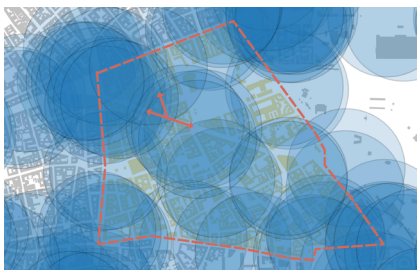
Gyermekeket érintő civil szervezetek székhelyei

Közlekedés

A lehatárolt területen a közösségi közösségi ellátottság abszolút jónak mondható - lévén belvárosi területről van szó. 3 metrómegálló érinti közvetlenül, 1 villamosvonal halad rajta keresztül, és további 2 szegélyezi. Ezen kívül

rengeteg autóbusz megállóval is rendelkezik. Az ábrákon a közösségi közlekedési megállók 300 méteres hatásköre látható, melyből az rajzolódik ki, hogy nincs a területen olyan rész, ami ne lenne közösségi közlekedéssel ellátva.

Gyermekeket érintő intézmények

A gyermekek mindennapjait térben leginkább meghatározó helyszín az iskola és óvoda, ahova az adott korban járnak. Emellett, ahogy az a feldolgozott szakirodalomból is kiderült, a gyermekeket sokkal könnyebb megszólítani olyan helyeken keresztül, ahol valamilyen formális módon is jelen vannak - az iskolák is ilyenek számítanak.

Avizsgáltterületen is megtalálható 1 bölcsőde, 6 óvoda, 3 általános iskola, 1 speciális igényű gyermekeknek működő iskola és 4 középfokú oktatási intézmény.

Mindemellett az alábbi ábrán feltüntettük a gyermekjóléttel vagy gyermekvédelemmel foglalkozó intézményeket is. Ezek név szerint a Józsefvárosi Szociális Szolgáltató és Gyermekjóléti Központ és a Fővárosi Gyermekvédelmi Szakszolgálat. Ezek ugyan a legtöbb gyermek esetében nem napi szinten látogatott helyszínek, de a projekt során hasznos partnernek bizonyulhatnak.

Gyermekeket érintő civil szervezetek székhelyei

A 8. kerületben számos olyan civil szervezet működik, akik gyermekekkel, azon belül is sokszor roma nemzetiségűekkel foglalkoznak. Ők szintén potenciális partnerek lehetnek a gyermekbarát város víziójának megvalósításában. Ezek a szervezetek gyakran a saját mikrokörnyezetükben szeretnek aktívak lenni, mivel így tudnak a leghatékonyabban működni, és a lehető legjobb eredményeket elérni. Ezért az alábbi ábrán a vizsgált területhez kötődő releváns civil szervezeteket jelöltük.

Név szerint:

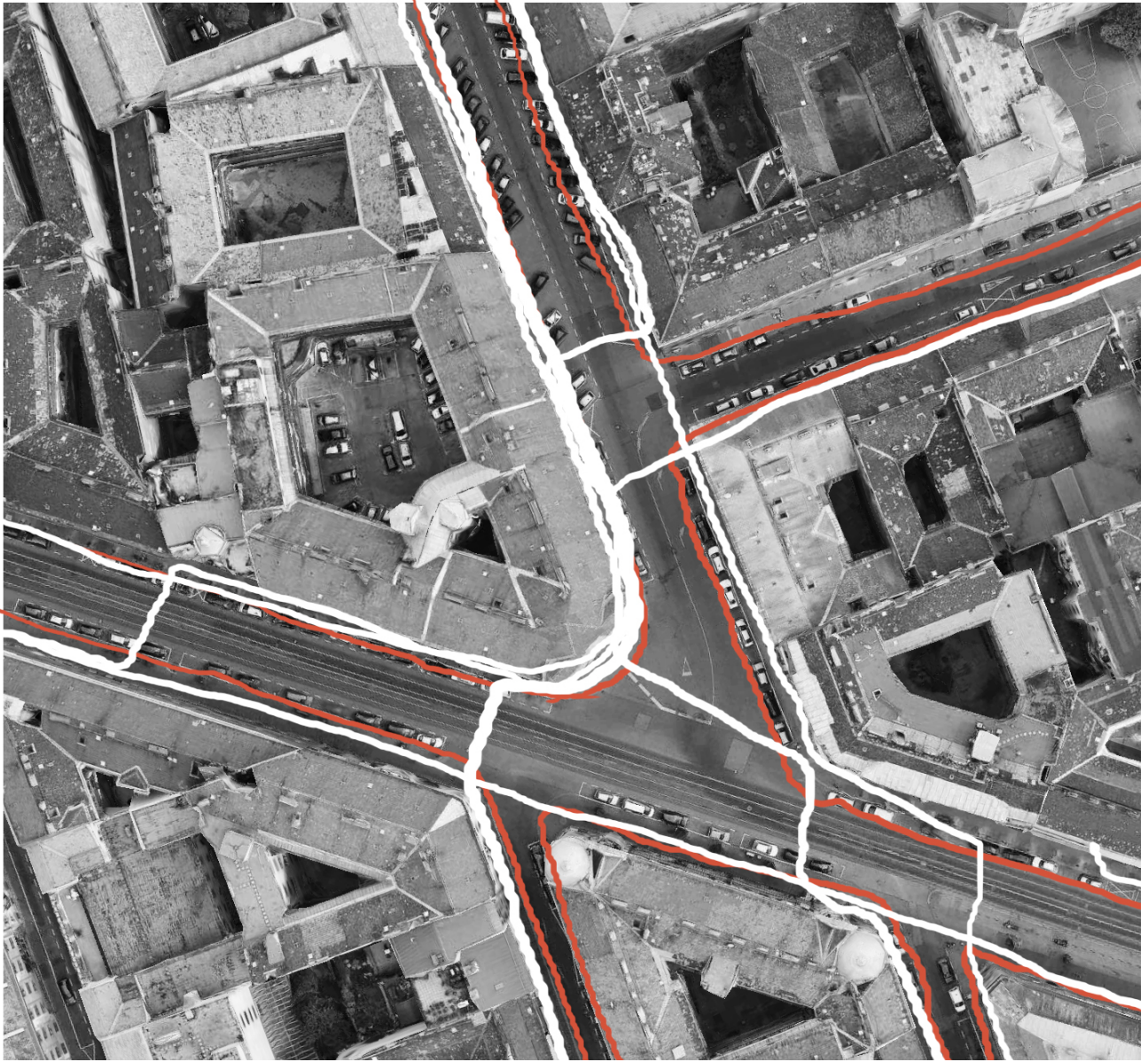
FIDO Közösségi Park
Fókusz Női Közösségi Központ
Idetartozunk Egyesület
Józsefvárosi Tanoda Alapítvány
Kapocs Ifjúsági Önszolgáltató Szolgálat
Kazán Közösségi Ház
Kesztyűgyár Közösségi Ház
Mindspace Nonprofit Zrt.
Romaversitas Alapítvány
Rosa Parks Alapítvány
Váltó-sáv Alapítvány

Alsós gyermekek feltételezhető jellemző útvonalai a városban

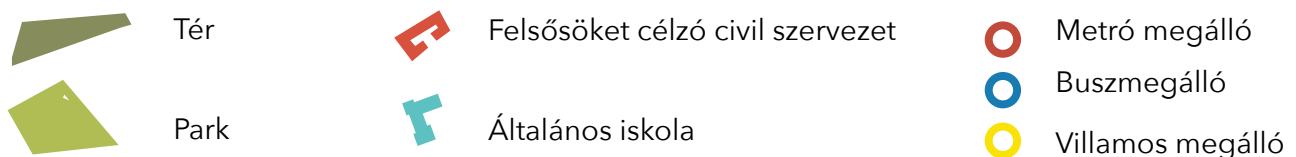

Az alsós gyermekek napi szinten látogatott helyszínei

Mivel a gyermekek különböző korokban különböző helyszíneket látogatnak, így a vizsgálatok során mi is figyelembe vettük ezt a tényezőt is. Mivel az önkormányzat által kezdeményezett placemaking projekt is elsősorban a 10-14 éves korosztályt fogja megszólítani, ezért úgy döntöttünk, hogy az ő jellemző útvonalait fogjuk megvizsgálni.

Az alábbi ábrán azokat a helyeket és pontokat gyűjtöttük össze, amelyeket feltételezhetően napi szinten látogat egy 10-14 év körüli gyermek. Ezek elsősorban az általános iskolák és a

közösségi közlekedési megállóhelyek. Másrészt pedig az iskolán kívüli életük 2 hangsúlyos helyszíntípusát ábrázoltuk: a parkokat, tereket és azoknak a civil szervezeteknek a székhelyeit, amelyek közel helyezkednek el az iskolákhoz és kifejezetten őket igyekeznek bevonni. Ilyen civil szervezetek a Romaversitas Alapítvány, a Kapocs Ifjúsági Önségítő Szolgálat, A Józsefvárosi Tanoda és a Megálló Ház. A parkok és terek, amiket megjelöltünk a II. János Pál pápa tér, a Teleki tér és a FIDO Park, a Mátyás tér, a Horváth Mihály tér és a Rákóczi tér.

A legfrekvenciáltabb utcaszakaszok meghatározása

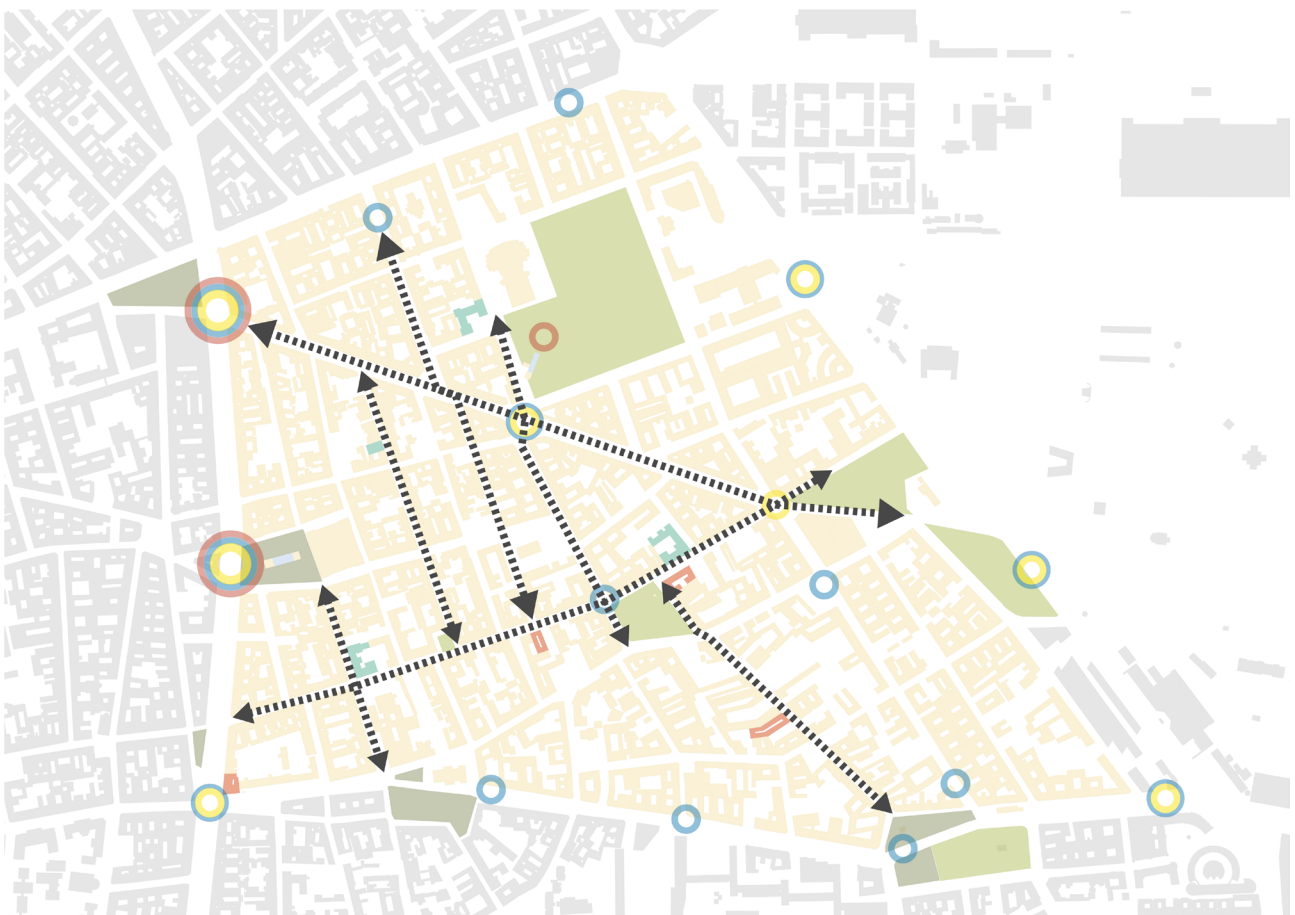
Miután ezeket az útvonalakat felrajzoltuk, láthatóvá vált, hogy mik a feltehetően legfrekvenciáltabb, legtöbb célból használt útvonalak a 10-14 éves korosztály esetében. Az alábbi ábrán ezek az utcaszakaszok vannak kiemelve. Fontos elmondani, hogy ezeknél jóval több utcát használnak a gyermekek, de stratégiaileg talán ezek azok az útvonalak, amikre a legnagyobb hangsúlyt érdemes fektetni. A módszertani bevezetőben említett reprezentatív felméréssel lehetne az ered-

ményeket még pontosabbá és árnyaltabbá tenni.

Amellett, hogy nagyon fontos, hogy a gyermekek által leggyakrabban használt útvonalak gyermekbarát kialakításúak legyenek, vannak olyan stratégiai fejlesztési lehetőségek is, melyek nem lineáris egységet alkotnak, sokkal inkább ezekre az utakra felfűzött terekként jelennek meg. A két leggyakoribb ilyen tértípus a fohíjtelek és az utcasarok.

Felsőök által leggyakrabban használt utcaszakaszok

Potenciális fejlesztési pontok a feltérképezett szakaszok mentén

Amellett, hogy nagyon fontos, hogy a gyermekek által leggyakrabban használt útvonalak gyermekbarát kialakításúak legyenek, vannak olyan stratégiai fejlesztési lehetőségek is, melyek nem lineáris egységet alkotnak, sokkal inkább ezekre az utakra felfűzött terekként jelennek meg. A két leggyakoribb ilyen tértípus a foghíjtelek és az utcasarok.

Az alábbi ábrán ezeket a potenciális gyermekbarát helyszíneket jelöltük a kirajzolódott útvonalak mentén. Olyan utcasarkakat ker-

estünk, ahol kifejezetten szélesek a torkolatok, tehát ahol leginkább van lehetőség arra, hogy visszaadjunk az autók által használt területekből a gyalogosok számára. A foghíjtelkek esetében vagy olyan területet kerestünk, ami jelenleg nincs használatban, vagy alulhasznosított - tehát leginkább felszíni parkolásra használják. A sarkok akár hosszútávú átalakítások helyszínei is lehetnek, míg a foghíjtelkek kiválóak ideiglenes hasznosításra.

Potenciális kereszteződés/utcasarok

Potenciális foghíjtelek

Felsősök által leggyakrabban használt utcazakaszok

A Népszínház utca és a Kiss József utca kereszteződésének jelenlegi helyzete

A helyzet szűkebb vizsgálatához egy sarok makrokörnyezetének a rövid elemzését kezdtük el. A kereszteződés több szempontból fontos szimbóluma annak a mára kialakult igazságtalan egyensúlynak Budapest utcáin, aminek a gyengeségeire és lehetőségeire a placemaking hatékonyan rá tud mutatni.

A Népszínház utca sok szempontból megfelel egy élő utca követelményeinek. Az elmúlt évtizedek változásaiban megmaradt fontos közlekedési útvonal mellett a kereskedelem és a szolgáltatások fontos gyűjtőhelyének is. A megjelenő új üzletek és büfék mind egy-egy új nemzetiséghez kapcsolódnak, akik a környék lakosságának az egyre nagyobb részét is adják.

A sűrűn cserélődő lakosság sokszínűvé teszi az utcát, ugyanakkor a környezeten egyértelműen érezhető az is, hogy a rövidtávra tervező lakók viszonylag kevés figyelmet fordítanak az utca "passzív figyelésére". Emiatt, és a szociális és a környéken jelenlévő intézményekből következő intenzív közterületi hajléktalanság miatt a biztonságérzet is alacsony az utcán végigsétálva.

Bár a fentiek alapján következtethetünk arra is, hogy egy Népszínház utcai sarok nem a legbiztosabb esélyekkel indul egy sikeres helyteremtésért, valójában a jelenlévő problémák jó része a társadalmi beágyazottság mellett éppen azért alakult ki, mert a közterületek kialakítása szinte kizárólag a motorizált kö-

zlekedés szempontjait elégíti ki.

A rövid helyszíni megfigyelések alatt feltűnő minták rajzolódnak ki abban, hogy kik mernek a Népszínház utcán sétálni - gyerekeket alig láttunk közöttük.

Ezekben a sarkokban azonban éppen az elhanyagoltságuk miatt rengeteg lehetőség van. A most zajló átalakítás ezeknek a részbeni kihasználására tesz kísérletet. A beavatkozás nem áll sokkal többről, mint egy új "padka kontúrból", ami felszabadít 300 m² felesleges közterületet a közlekedéstől, és átad egy egyelőre üres városi térnek. Vagyis a fent leírt folyamatot, miszerint az utca élettérből fokozatosan közlekedési térré vált, a város egy kis szeletén visszafordítja, miközben egyelőre szabadon hagyja a használat kérdését, mint ahogy az a közlekedés totális térhódítása előtt sem volt szigorúan meghatározva.

"An immense amount of both loitering and play goes on in shallow sidewalk niches out of the line of moving pedestrian feet."

A kialakuló sarkokon a Jane Jacobs által megjósolt csavargás és játék mellett azonban erős valószínűséggel megjelennek majd összeférhetetlen, és az utcákról szintén üldözött más magatartások is. Az utcai hajléktalanság, a környező kocsmák kijáró vendégei mind tagjai lesznek a sarkokat használók közösségének. Az ő együttélésük az utca használatát eddig mellőző potenciális használókkal, mint

a gyerekek, alapvető fontosságú a hasonló kezdeményezéseknek

Az, hogy a környékbeli gyerekek és fiatalok mentális térképére így fel tud-e kerülni nem hivatalos helyként a Népszínház utca, nagyrészt ezen az együttélésen fog múlni. A posztmod-

ern városban így a térhasználat által generált problémákat immár nem lehet csak annak átalakításával megoldani. Egy olyan komplex folyamatra van szükség, aminek a fontos alakítói a jövőbeli használók és a gyerekek, akiknek immár nem csak a város használatához, hanem annak alakításához fűződő jogát is

Épületek kora

- 1851 - 1875
- 1876 - 1900
- 1901 - 1925
- 1926 - 1945
- 1961 - 1980
- 1981 - 2000
- 2001-

Funkciók

- Lakó
- Lakóépület fsz.-i étteremmel
- Lakóépület fsz.-i boltokkal
- Lakóépület fsz.-i szolgáltatásokkal
- Szálláshely
- Hatóság
- Boltok
- Benzinkút
- Oktatás
- Étterem

Források

Rosa Danenberg, Vivan Dumpa, Hans Karsenberg (szerk.): The City at Eye Level for Kids. Rotterdam, Stipo Publishing. 2018.

Hans Karssenberg, Jeroen Laven, Meredith Glaser, Mattijs van 't Hoff (szerk.): The City at Eye Level. Delft, Hollandia, Eburon Academic Publishers. 2016.

H. Dudova (szerk.): Shared Cities Atlas, Eelco van Welie, nai010 publishers, Rotterdam 2019

David Harvey: The Right to the City. New Left Review 53, September-October 2008

Bánszegi Bórkorka, Gránási Sára: A rendbontás emlékezete. 2019.

Christa Reicher, Päivi Kattaikko, Silke Edelhoff, Angela Uttke: Gyerek szemmel. Építészet gyerekeknek és gyerekekkel. kultúrAktív Egyesület és Kódex Nyomda. 2013.

Jane Jacobs: The Death and Life of Great American Cities. New York, Random House. 1961.

Merijn Oudenampsen: Aldo Van Eyck and the City as a Playground. 2013.

<https://merijnoudenampsen.org/2013/03/27/aldo-van-eyck-and-the-city-as-playground/>

Placemaking Europe: Our City? Countering Exclusion in Public Space. Stipo. 2019.

Bernard van Leer Foundation: Infant, Toddler, Caregiver-Friendly Neighbourhood (ITCN)

Design Guidelines. 2019.

Vincze Miklós: Hatvan éve még játszóutcákkal volt tele a főváros szíve. 24.hu. 2019. július 26. <https://24.hu/kultura/2019/07/26/jatszoutca-jatszoutca-budapest-kozlekedes-auto-motor/>

Amsterdam children fighting cars in 1972. Bicycle Dutch. 2013.

<https://bicycledutch.wordpress.com/2013/12/12/amsterdam-children-fighting-cars-in-1972/>

Gyerekek - Szülők - Közösségek. Módszertani ajánlások a gyerekekkel, a szülőkkel és a közösségekkel végzett munkához a Biztos Kezdet program munkatársai számára. Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet. 2009.

Balogh Tibor: Lélek és játék. Akadémiai Kiadó, Budapest. 2001.

Esti Hírlap, 1962. július 24.

Népszava, 1954. április 17.

Lúdas Matyi, 1954. február 25.

Autó-Motor, 1960. október 15.

Patkó Klári / MTI

Fortepan, Magyar rendőr. 1954.

Amsterdam City Archive

